

КОНСТИТУЦИЯ на Република България

Обн., ДВ, бр. 56 от 13.07.1991 г., в сила от 13.07.1991 г., изм. и доп., бр. 85 от 26.09.2003 г., бр. 18 от 25.02.2005 г., бр. 27 от 31.03.2006 г.; Решение № 7 на КС на РБ от 13.09.2006 г. - бр. 78 от 26.09.2006 г.; изм. и доп., бр. 12 от 6.02.2007 г., бр. 100 от 18.12.2015 г.

Глава шеста СЪДЕБНА ВЛАСТ

Чл. 117. (1) Съдебната власт защитава правата и законните интереси на гражданите, юридическите лица и държавата.

(2) Съдебната власт е независима. При осъществяване на своите функции съдиите, съдебните заседатели, прокурорите и следователите се подчиняват само на закона.

(3) Съдебната власт има самостоятелен бюджет.

Чл. 118. Правосъдието се осъществява в името на народа.

Чл. 119. (1) Правораздаването се осъществява от Върховния касационен съд, Върховния административен съд, апелативни, окръжни, военни и районни съдилища.

(2) Със закон могат да се създават и специализирани съдилища.

(3) Извънредни съдилища не се допускат.

Чл. 120. (1) Съдилищата осъществяват контрол за законност на актове и действия на административните органи.

(2) Гражданите и юридическите лица могат да обжалват всички административни актове, които ги засягат освен изрично посочените със закон.

Чл. 121. (1) Съдилищата осигуряват равенство и условия за състезателност на страните в съдебния процес.

(2) Производството по делата осигурява установяването на истината.

(3) Разглеждането на делата във всички съдилища е публично, освен когато законът предвижда друго.

(4) Актовете на правораздаването се мотивират.

Чл. 122. (1) Гражданите и юридическите лица имат право на защита във всички стадии на процеса.

(2) Редът за упражняване правото на защита се определя със закон.

Чл. 123. В определени от закона случаи в правораздаването участват и съдебни заседатели.

Чл. 124. Върховният касационен съд осъществява върховен съдебен надзор за точно и еднакво прилагане на законите от всички съдилища.

Чл. 125. (1) Върховният административен съд осъществява върховен съдебен надзор за точното и еднакво прилагане на законите в административното правораздаване.

(2) Върховният административен съд се произнася по спорове за законността на актовете на Министерския съвет и на министрите, както и на други актове, посочени в закона.

Чл. 126. (1) Структурата на прокуратурата е в съответствие с тази на съдилищата.

(2) Главният прокурор осъществява надзор за законност и методическо ръководство

върху дейността на всички прокурори.

Чл. 127. Прокуратурата следи за спазване на законността, като:

1. (нова - ДВ, бр. 27 от 2006 г.) ръководи разследването и упражнява надзор за законосъобразното му провеждане;

2. (нова - ДВ, бр. 27 от 2006 г.) може да извършва разследване;

3. (предишна т. 1 - ДВ, бр. 27 от 2006 г.) привлича към отговорност лицата, които са извършили престъпления, и поддържа обвинението по наказателни дела от общ характер;

4. (предишна т. 2 - ДВ, бр. 27 от 2006 г.) упражнява надзор при изпълнение на наказателните и други принудителни мерки;

5. (предишна т. 3 - ДВ, бр. 27 от 2006 г.) предприема действия за отмяна на незаконосъобразни актове;

6. (предишна т. 4 - ДВ, бр. 27 от 2006 г.) в предвидените със закон случаи участва в граждански и административни дела.

Чл. 128. (Изм. - ДВ, бр. 27 от 2006 г.) Следствените органи са в системата на съдебната власт. Те осъществяват разследване по наказателни дела в случаите, предвидени в закон.

Чл. 129. (1) (Доп. – ДВ, бр. 100 от 2015 г.) Съдиите, прокурорите и следователите се назначават, повишават, понижават, преместват и освобождават от длъжност от съдийската, съответно прокурорската колегия на Висшия съдебен съвет.

(2) (Доп. – ДВ, бр. 100 от 2015 г.) Председателят на Върховния касационен съд, председателят на Върховния административен съд и главният прокурор се назначават и освобождават от президента на републиката по предложение на пленума на Висшия съдебен съвет за срок от седем години без право на повторно избиране. Президентът не може да откаже назначаването или освобождаването при повторно направено предложение.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 85 от 2003 г., доп., бр. 100 от 2015 г.) С навършване на петгодишен стаж като съдия, прокурор или следовател и след атестиране, с решение на съдийската, съответно прокурорската колегия на Висшия съдебен съвет, съдиите, прокурорите и следователите стават несменяеми. Те, включително лицата по ал. 2, се освобождават от длъжност само при:

1. навършване на 65-годишна възраст;

2. подаване на оставка;

3. влизане в сила на присъда, с която е наложено наказание лишаване от свобода за умишлено престъпление;

4. трайна фактическа невъзможност да изпълняват задълженията си за повече от една година;

5. тежко нарушение или системно неизпълнение на служебните задължения, както и действия, които накърняват престижа на съдебната власт.

(4) (Нова - ДВ, бр. 27 от 2006 г., обявена за противоконституционна от КС на РБ - бр. 78 от 2006 г.)

В случаите по ал. 3, т. 5 председателят на Върховния касационен съд, председателят на Върховния административен съд и главният прокурор се освобождават от президента на републиката по предложение и на една четвърт от народните представители, прието с мнозинство две трети от народните представители. Президентът не може да откаже освобождаването при повторно направено предложение.

(5) (Нова - ДВ, бр. 85 от 2003 г., предишна ал. 4, бр. 27 от 2006 г.) Придобитата несменяемост се възстановява при следващо заемане на длъжността съдия, прокурор или следовател в случаите на освобождаване по ал. 3, т. 2 и 4.

(6) (Нова - ДВ, бр. 85 от 2003 г., в сила от 1.01.2004 г., предишна ал. 5, бр. 27 от 2006 г.) Административните ръководители в органите на съдебната власт, с изключение на тези по ал. 2, се назначават на ръководната длъжност за срок от пет години с право на повторно назначаване.

Чл. 130. (1) Висшият съдебен съвет се състои от 25 членове. Председателят на Върховния касационен съд, председателят на Върховния административен съд и главният прокурор са по право негови членове.

(2) За членове на Висшия съдебен съвет, които не са негови членове по право, се избират юристи с високи професионални и нравствени качества, които имат най-малко петнадесетгодишен юридически стаж.

(3) (Доп. – ДВ, бр. 100 от 2015 г.) Единадесет от членовете на Висшия съдебен съвет се избират от Народното събрание с мнозинство две трети от народните представители и единадесет - от органите на съдебната власт. Членовете на Висшия съдебен съвет се избират при условията на чл. 130а, ал. 3 и 4 и по ред, определен със закон.

(4) Мандатът на избраните членове на Висшия съдебен съвет е пет години. Те не могат да бъдат преизбрани веднага след изтичане на този срок.

(5) (Отм. – ДВ, бр. 100 от 2015 г.).

(6) (Нова - ДВ, бр. 12 от 2007 г., отм., бр. 100 от 2015 г.).

(7) (Нова - ДВ, бр. 12 от 2007 г., отм., бр. 100 от 2015 г.).

(8) (Нова - ДВ, бр. 12 от 2007 г.) Мандатът на избран член на Висшия съдебен съвет се прекратява при:

1. подаване на оставка;
2. влязъл в сила съдебен акт за извършено престъпление;
3. трайна фактическа невъзможност да изпълнява задълженията си за повече от една година;
4. дисциплинарно освобождаване от длъжност или лишаване от право да упражнява юридическа професия или дейност.

(9) (Нова - ДВ, бр. 12 от 2007 г.) При прекратяване на мандата на избран член на Висшия съдебен съвет на негово място се избира друг от съответната квота, който довършва мандата.

Чл. 130а. (Нов – ДВ, бр. 100 от 2015 г.) (1) Висшият съдебен съвет осъществява правомощията си чрез пленум, съдийска и прокурорска колегия.

(2) Пленумът се състои от всички членове на Висшия съдебен съвет. Пленумът на Висшия съдебен съвет:

1. приема проекта на бюджета на съдебната власт;
2. приема решение за прекратяване на мандата на избран член на Висшия съдебен съвет при условията на чл. 130, ал. 8;
3. организира квалификацията на съдиите, прокурорите и следователите;

4. решава общи за съдебната власт организационни въпроси;
5. изслушва и приема годишните доклади по чл. 84, т. 16;

6. управлява недвижимите имоти на съдебната власт;

7. прави предложение до президента на републиката за назначаване и освобождаване на председателя на Върховния касационен съд, председателя на Върховния административен съд и главния прокурор;

8. осъществява и други правомощия, определени със закон.

(3) Съдийската колегия на Висшия съдебен съвет се състои от 14 членове и включва председателите на Върховния касационен съд и на Върховния административен съд, шестима членове, избрани пряко от съдиите, и шестима членове, избрани от Народното събрание.

(4) Прокурорската колегия на Висшия съдебен съвет се състои от 11 членове и включва главния прокурор, четирима членове, избрани пряко от прокурорите, един член, избран пряко от следователите, и петима членове, избрани от Народното събрание.

(5) Колегиите в съответствие със своята професионална насоченост:

1. назначават, повишават, преместват и освобождават от длъжност съдиите, прокурорите и следователите;

2. правят периодични атестации на съдиите, прокурорите, следователите и административните ръководители в органите на съдебната власт и решават въпроси за придобиване и възстановяване на несменяемост;

3. налагат дисциплинарни наказания понижаване и освобождаване от длъжност на съдиите, прокурорите, следователите и административните ръководители в органите на съдебната власт;

4. назначават и освобождават административните ръководители в органите на съдебната власт;

5. решават въпроси за организацията на дейността на съответната система от органи на съдебната власт;

6. осъществяват и други правомощия, определени със закон.

Чл. 130б. (Нов – ДВ, бр. 100 от 2015 г.) (1) Заседанията на пленума на Висшия съдебен съвет се председателстват от министъра на правосъдието. Той не участва в гласуването.

(2) Съдийската колегия на Висшия съдебен съвет се председателства от председателя на Върховния касационен съд. Прокурорската колегия на Висшия съдебен съвет се председателства от главния прокурор. Министърът на правосъдието може да присъства на

заседанията, като не участва в гласуването.

(3) Главният инспектор може да присъства на заседанията на пленума на Висшия съдебен съвет и на заседанията на съдийската и прокурорската колегия на Висшия съдебен съвет, като не участва в гласуването.

Чл. 130в. (Нов - ДВ, бр. 27 от 2006 г., предишен чл. 130а, бр. 100 от 2015 г.)
Министърът на правосъдието:

1. (изм. – ДВ, бр. 100 от 2015 г.) предлага проект на бюджет на съдебната власт и го внася във Висшия съдебен съвет;

2. (отм. – ДВ, бр. 100 от 2015 г.);

3. може да прави предложения за назначаване, повишаване, понижаване, преместване и освобождаване от длъжност на съдии, прокурори и следователи;

4. участва в организирането на квалификацията на съдиите, прокурорите и следователите;

5. (отм. - ДВ, бр. 12 от 2007 г.).

Чл. 131. (Изм. - ДВ, бр. 85 от 2003 г., бр. 12 от 2007 г., отм., бр. 100 от 2015 г.).

Чл. 132. (Изм. - ДВ, бр. 85 от 2003 г.) (1) При осъществяване на съдебната власт съдиите, прокурорите и следователите не носят наказателна и гражданска отговорност за техните служебни действия и за постановените от тях актове, освен ако извършеното е умишлено престъпление от общ характер.

(2) (Отм. - ДВ, бр. 12 от 2007 г.).

(3) (Отм. - ДВ, бр. 12 от 2007 г.).

(4) (Отм. - ДВ, бр. 12 от 2007 г.).

Чл. 132а. (Нов - ДВ, бр. 12 от 2007 г.) (1) Към Висшия съдебен съвет се създава Инспекторат, който се състои от главен инспектор и десет инспектори.

(2) Главният инспектор се избира от Народното събрание с мнозинство две трети от народните представители за срок от пет години.

(3) Инспекторите се избират от Народното събрание за срок от четири години по реда на ал. 2.

(4) Главният инспектор и инспекторите могат да бъдат избирани повторно, но не за два последователни мандата.

(5) Бюджетът на Инспектората се приема от Народното събрание в рамките на бюджета на съдебната власт.

(6) (Доп. – ДВ, бр. 100 от 2015 г.) Инспекторатът проверява дейността на органите на съдебната власт, без да засяга независимостта на съдиите, съдебните заседатели, прокурорите и следователите при осъществяването на техните функции. Инспекторатът извършва проверки за почтеност и конфликт на интереси на съдии, прокурори и следователи, на имуществените им декларации, както и за установяване на действия, които накърняват престижа на съдебната власт, и такива, свързани с нарушаване на независимостта на съдиите, прокурорите и следователите. Главният инспектор и инспекторите при осъществяване на функциите си са независими и се подчиняват само на закона.

(7) Инспекторатът действа служебно, по инициатива на граждани, юридически лица или държавни органи, включително на съдии, прокурори и следователи.

(8) Инспекторатът представя годишен доклад за дейността си на Висшия съдебен съвет.

(9) Инспекторатът отправя сигнали, предложения и доклади до други държавни

органи, включително и до компетентните органи на съдебната власт. Инспекторатът предоставя публично информация за дейността си.

(10) Условието и редът за избиране и освобождаване на главния инспектор и на инспекторите, както и организацията и дейността на Инспектората се уреждат със закон.

Чл. 133. Организацията и дейността на Висшия съдебен съвет, на съдилищата, на прокурорските и на следствените органи, статутът на съдиите, прокурорите и следователите, условията и редът за назначаване и освобождаване от длъжност на съдиите, съдебните заседатели, прокурорите и следователите, както и за осъществяване на тяхната отговорност, се уреждат със закон.

Чл. 134. (1) Адвокатурата е свободна, независима и самоуправляваща се. Тя подпомага гражданите и юридическите лица при защитата на техните права и законни интереси.

(2) Организацията и редът на дейността на адвокатурата се уреждат със закон.